

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «СКРИПНЯК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

(Заяви №№ 9177/05, 14241/05, 10596/06,
17346/06, 20912/06 та 34604/06)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

10 липня 2008 року

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у п. 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Скрипняк та інші проти України» Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

п. П. Лоренцен (Mr P. Lorenzen), Голова,
п. Р. Маруст (Mr R. Maruste),
п. К. Юнгвірт (Mr K. Jungwiert),
п. В. Буткевич (Mr V. Butkevych),
п. М. Віллігер (Mr M. Villiger),
пані М. Лазарова-Трайковська (Mrs M. Lazarova Trajkovska),
пані З. Калайджієва (Mrs Z. Kalaydjieva), судді,
та п. С. Філіпс (Mr S. Phillips), Секретар секції,
після обговорення за зачиненими дверима 17 червня 2008 року,
постановляють таке рішення, що було прийнято того ж дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу порушено проти України за шістьма заявами, поданими до Суду громадянами України відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція):

1. п. Анатолієм Григоровичем СКРИПНЯКОМ, 1955 року народження, який мешкає в м. Конотопі (заява № 9177/05);

2. пані Галиною Вікторівною НАЗРУК, 1946 року народження, яка мешкає в м. Сокаль (заява № 14241/05);

3. пані Надією Григорівною ВАЛЮХ, 1947 року народження, яка мешкає у Синівці (заява № 10596/06);

4. пані Ангеліною Володимирівною ЧИРВОЮ, 1948 року народження, яка мешкає в м. Кременчук (заява № 17346/06);

5. пані Христиною-Людмилою Петрівною КРІЛЬ, 1944 року народження, яка мешкає у м. Львові (заява № 20912/06);

6. п. Василем Гавриловичем ТОКАРЕМ, 1938 року народження, який мешкає в м. Суми (заява № 34604/06).

2. Уряд України (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженим — п. Юрієм Зайцевим, Міністерство юстиції.

3. 6 вересня 2007 року Суд вирішив направити заяву Уряду. Згідно з пунктом 3 статті 29 Конвенції Суд вирішив розглядати питання щодо суті та прийнятності заяви одночасно.

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

4. За рішеннями суду (див. додаток) заявникам присуджено певні суми, що є виплатами, передбаченими статтею 57 Закону України

«Про освіту». Через відсутність відповідних асигнувань в державному бюджеті зазначені виплати на користь освітян не проводились.

5. У 2004 році Верховна Рада України вжила законодавчого заходу (Закон України № 1994-IV), яким запроваджено обов'язок погашення заборгованості з виплат, передбачених статтею 57 Закону України «Про освіту», протягом 5 років, починаючи з 2005 року.

6. Станом на сьогодні рішення, винесені на користь заявників, залишаються частково невиконаними.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

1. Закон України «Про виконавче провадження» № 606-XIV від 21 квітня 1999 року (із змінами)

7. Відповідно до статті 2 Закону примусове виконання рішень в Україні покладається на Державну виконавчу службу.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року

8. Відповідно до статті 96 Державний бюджет України затверджується щорічно Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України.

3. Закон України «Про освіту» 1060-XII від 23 травня 1991 року

9. Восьмим та десятим абзацами статті 57 передбачено, що держава гарантує педагогічним та науково-педагогічним працівникам виплату надбавки за вислугу років та матеріальної допомоги на оздоровлення.

4. Закон України «Про реструктуризацію заборгованості з виплат, передбачених статтею 57 Закону України «Про освіту» педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям працівників навчальних закладів» 1994-IV від 9 вересня 2004 року

10. Стаття 1 Закону визнає кредиторською заборгованістю Державного бюджету України виплати, встановлені абзацами восьмим та десятим частини першої статті 57 Закону України «Про освіту».

11. Кредиторська заборгованість, визначена статтею 1 цього Закону, погашається протягом 5 років починаючи з 2005 року.

12. Постанова Кабінету Міністрів № 934 від 19 вересня 2005 року «Про реалізацію Закону України «Про реструктуризацію заборгованості з виплат, передбачених статтею 57 Закону України «Про освіту» педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям працівників навчальних закладів»

13. Відповідно до пункту 4 Постанови центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям забезпечити протягом місяця нарахування навчальними закладами та установами освіти педагогічним і науково-педагогічним працівникам (працюючим, сумісникам, звільненим і пенсіонерам) надбавок за вислугу років за період із січня 1997 по серпень 2002 року та допомоги на оздоровлення при наданні щорічної відпустки з січня 1998 по серпень 2002 року відповідно до Порядку, затвердженого цією постановою.

ЩОДО ПРАВА

I. ОБ'ЄДНАННЯ ЗАЯВ

14. Відповідно до пункту 1 правила 42 Регламенту Суду Суд об'єднує заяви з огляду на спільне фактичне та юридичне підґрунтя.

II. ПРЕДМЕТ СПОРУ

15. Суд зазначає, що після надіслання заяви Уряду шостий заявник листом від 18 березня 2008 року подав нову скаргу на невиконання рішення суду Зарічного району м. Сум від 28 серпня 2001 року.

16. Суд одразу підкреслює, що цю скаргу було подано після надіслання заяви Уряду-відповідачу, якому не пропонувалось прокоментувати її. Суд вважає, що ця скарга пов'язана з предметом спору та, отже, немає потреби розглядати її окремо (див. «*Скубенко проти України*» (*Skoubenko v. Ukraine*), № 41152/98, ухвала від 6 квітня 2004 року).

III. ЩОДО НЕВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

17. Всі заявники, за виключенням третьої заявниці, стверджують, що тривале невиконання рішень, винесених на їх користь, порушує їх права, гарантовані пунктом 1 статті 6 та статтею 1 Першого протоколу. Третя заявниця посиляється виключно на пункт 1 статті 6 Конвенції. Серед іншого, друга та п'ята заявниці посиляються на статтю 13 Конвенції. Відповідні частини цих статей передбачають наступне:

Пункт 1 статті 6

«Кожен має право на ... розгляд його справи упродовж розумного строку ... судом щодо його прав та обов'язків цивільного характеру...»

Стаття 13

«Кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження».

Стаття 1 Першого протоколу

«Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів».

Уряд висловив заперечення щодо цієї тези.

А. Щодо прийнятності

18. Суд констатує, що заяви не є явно необґрунтованими в контексті пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд не вбачає жодних інших підстав для визнання заяв неприйнятними. Тому Суд визнає їх прийнятними.

В. Щодо суті

1. Щодо дотримання пункту 1 статті 6

19. Уряд посилається, зокрема, на справу *«Півень проти України»* ((*Piven c. Ukraine*), № 56849/00, рішення від 29 червня 2004 року) та підкреслює, що, на відміну від ситуації, викладеної Судом в пункті 40 вищезазначеного рішення, Законом України від 9 вересня 2004 року було запроваджено програму погашення заборгованості за виплатами на оздоровлення та за вислугу років. Зокрема, відповідно до Закону заборгованість перед заявниками погашається помісячно рівними частинами.

20. Заявники не погоджуються з цим твердженням. Зокрема, п'ята заявниця стверджує, що виплата присудженої суми була результатом впровадження вищезгаданої програми та не стосувалася виконання рішення. Так друга заявниця підкреслює, що сума надбавок, нарахована бухгалтерією відповідно до положень Декрету Кабінету Міністрів № 934 від 19 вересня 2005 року (див. пункти 12–13) та з якої стягнули податки, не відповідає сумі, присудженій рішенням суду.

21. Перш за все Суд нагадує, що він вже встановлював несумісність невиконання судових рішень, якими встановлено надбавки за вислугу років та на оздоровлення, передбачених на користь освітян, із пунктом 1 статті 6 Конвенції (див. вищезазначене рішення у справі «*Півень проти України*» (*Piven c. Ukraine*), пп. 35–42). По-друге, Верховна Рада України вжила законодавчого заходу (Закон України № 1994-IV), яким запроваджено обов'язок погашення заборгованості, передбаченої статтею 57 Закону України «Про освіту», протягом 5 років починаючи з 2005 року. Тому Суд вивчатиме питання, чи може цей Закон змінити мотивацію Суду.

22. Суд нагадує, що органи влади повинні мати певний час, щоб обрати найбільш відповідні засоби для виконання судових рішень («*Горнсбі проти Греції*» (*Hornsby c. Greece*), рішення від 19 березня 1997 року, п. 43). Серед іншого, Суд не повинен вивчати, чи здатний національний правопорядок забезпечити виконання рішень, винесених судами. Дійсно, кожна держава має право забезпечувати юридичний інструментарій, адекватний та достатній для дотримання позитивних зобов'язань, які на неї покладено. Єдиним завданням Суду в цій справі є вивчення того, чи заходи, вжиті українськими органами влади, є адекватними та достатніми (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «*Ігнакколо-Зенід проти Румунії*» (*Ignaccolo-Zenide c. Roumanie*), № 31679/96, п. 108).

23. Суд зазначає, що із зауважень Уряду чітко не вбачається, чи становили кошти, сплачені заявникам, виконання рішень суду, про які йдеться. У будь-якому випадку не є доцільним вивчати це питання під час розгляду цієї справи, оскільки суми, присуджені рішеннями, досі не сплачено в повному обсязі. Суд зазначає, що, попри вжиття законодавчих заходів, заявники продовжують перебувати у стані невиконаності, який, з одного боку, спричинений плутаниною щодо природи коштів, які їм було сплачено та будуть сплачені відповідно до цього Закону, а з іншого боку — неможливістю дізнатись точну дату виконання. І до того ж, на цю ситуацію впливає те, що в національній системі не існує жодного механізму, здатного її виправити. Суд вважає, що подібний захід не відповідає пункту 1 статті 6 Конвенції.

24. Отже, не вживаючи протягом такого тривалого періоду заходів, необхідних для виконання остаточних рішень, винесених у справі, органи державної влади України позбавили пункт 1 статті 6 Конвенції його корисної дії. Отже, мало місце порушення цього пункту.

2. Щодо дотримання статті 1 Першого протоколу

25. Уряд, посилаючись на пункт 57 рішення «*Півень проти України*» (*Piven c. Ukraine*), стверджує, що, на відміну від ситуації на той

час, нова програма реструктуризації заборгованості передбачає строк погашення заборгованості.

26. Заявники не погоджуються з цим твердженням. Зокрема, перший заявник та п'ята заявниця наголошують, що виплати не враховують знецінення коштів зі сплином часу.

27. Суд нагадує, що до прийняття Закону України № 1994-IV невиконання подібних судових рішень становило порушення статті 1 Першого протоколу (див. вищевказане рішення у справі «*Piven s. Ukraine*»). Суд посилається на свої висновки, викладені в пункті 23 вище. Більше того, у зазначеній справі Суд зазначає, що рішення, винесені на користь заявників, залишаються невиконаними протягом багатьох років. Навіть припустивши, що застосування зазначеного Закону матиме наслідком виконання згаданих рішень, таке виконання не обов'язково матиме місце до 2010 року. Навіть якщо можна довести, що програма поетапної сплати заборгованості слугує інтересам суспільства, Суд вважає, що було порушено справедливий баланс між вимогами загального інтересу суспільства та необхідними умовами захисту основоположних прав особи та що заявники продовжують зазнавати особливого та надмірного тягаря.

28. Отже, мало місце порушення статті 1 Першого протоколу.

3. Щодо дотримання статті 13

29. З огляду на констатацію порушення пункту 1 статті 6 та статті 1 Першого протоколу, Суд не вважає за необхідне розглядати окремо питання щодо порушення статті 13 (див., серед іншого, рішення у справі «*Derkatch та Palek проти України*» (*Derkatch et Palek s. Ukraine*), №№ 34297/02 та 39574/02, п. 42, рішення від 21 грудня 2004 року).

IV. ЩОДО ІНШИХ СТВЕРДЖУВАНИХ ПОРУШЕНЬ

30. Друга заявниця також скаржить на порушення статті 14 Конвенції. Серед іншого, шостий заявник посилається на статті 2 та 4 Протоколу № 7.

31. Виходячи з сукупності наявних матеріалів, Суд не встановив в тій мірі, в якій він є повноважним вивчати заявлені скарги, жодних ознак порушення прав та свобод, гарантованих Конвенцією чи протоколами до неї.

V. ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

32. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію».

А. Шкода, судові витрати

33. Перший заявник вимагає 6548,82 гривень¹ та 4305,12 гривень² відшкодування матеріальної шкоди, 10 000 доларів США відшкодування моральної шкоди та 105,37 гривень³ відшкодування судових витрат.

34. Друга заявниця вимагає відшкодування коштів, втрачених внаслідок інфляції, 10 000 євро відшкодування моральної шкоди та 350 гривень відшкодування судових витрат.

35. Третя заявниця вимагає 2000 євро відшкодування моральної шкоди.

36. Четверта заявниця вимагає 931 євро відшкодування матеріальної шкоди, завданої знеціненням присуджених сум, 30 000 євро відшкодування моральної шкоди та 35 євро судових витрат.

37. П'ята заявниця вимагає 333 гривні⁴ відшкодування судових витрат та 10 000 євро відшкодування моральної шкоди.

38. Серед іншого, заявники вимагають пришвидшення процедури виконання.

39. Уряд не висловлює жодних заперечень щодо виконання рішень, про які йдеться. Проте він не погоджується з вимогами заявників щодо відшкодування моральної шкоди. Щодо сум, яких заявники вимагають в якості відшкодування судових витрат, Уряд залишає це питання на розсуд Суду, за виключенням вимог другої заявниці, щодо яких Уряд висловлює заперечення щодо відшкодування понесених витрат через відсутність підтверджуючих документів.

40. Суд вважає, що в якості відшкодування матеріальної шкоди Уряд повинен виплатити заявникам суми, присуджені їм за рішеннями національних судів, які досі залишаються невиконаними, та відхиляє решту вимог.

41. Серед іншого, в якості відшкодування моральної шкоди та судових витрат Суд присуджує заявникам:

1. першому заявнику — 2600 євро;
2. другій заявниці — 1000 євро;
3. третій заявниці — 2000 євро;
4. четвертій заявниці — 1200 євро;
5. п'ятій заявниці — 1800 євро;
6. шостому заявнику — 1800 євро.

¹ Приблизно 903 євро.

² Приблизно 593 євро.

³ Приблизно 14 євро.

⁴ Приблизно 46 євро.

В. Пеня

42. Суд вважає належним призначити пеню, виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Постановляє* об'єднати заяви;

2. *Оголошує* заяви прийнятними в частині скарг на порушення пункту 1 статті 6, статті 13 та статті 1 Першого протоколу в частині невиконання остаточних судових рішень, а решту заяв — неприйнятними;

3. *Постановляє*, що мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції та статті 1 Першого протоколу;

4. *Постановляє*, що немає необхідності розглядати окремо скаргу на порушення статті 13 Конвенції;

5. *Постановляє*, що:

а) протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна виплатити заявникам:

(i) в якості відшкодування матеріальної шкоди — кошти, присуджені рішеннями національних судів, які досі залишаються невиплаченими;

(ii) в якості відшкодування моральної шкоди та судових витрат — наступні суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу, плюс будь-який податок, який може бути стягнуто з цих сум:

п. Скрипняку — 2600 (дві тисячі шістсот) євро;

пані Назарук — 1000 (тисячу) євро;

пані Вальох — 2000 (дві тисячі) євро;

пані Чирві — 1200 (тисячу двісті) євро;

пані Кріль — 1800 (тисячу вісімсот) євро;

п. Токарю — 1800 (тисячу вісімсот) євро;

(b) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до повного розрахунку на ці суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в цей період, плюс три відсоткових пункти;

6. *Відхиляє* решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено французькою мовою і повідомлено в письмовій формі 10 липня 2008 року згідно з пунктами 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

С. ФІЛЛІПС (S. Phillips)
Секретар

П. ЛОРЕНЦЕН (Peer Lorenzen)
Голова

ДОДАТОК

Прізвище заявника	Дата винесення рішення судом першої інстанції	Дата винесення рішення судом апеляційної інстанції	Присуджена за рішенням сума у гривнях (приблизно у євро)
П. Скрипняк	1 квітня 1998 року (<i>Конопотський міський суд</i>) 7 червня 2000 року (<i>Конопотський міський суд</i>)	— 12 липня 2000 року (<i>Сумський обласний суд</i>)	851,73 (117) 1331,62 (183)
Пані Назарук	15 липня 2004 року (<i>Сокальський районний суд</i>)	17 січня 2005 року (<i>Апеляційний суд Львівської області</i>)	2982,15 (411)
Пані Валюх	5 квітня 2000 року (<i>Липоводолинський районний суд</i>)	—	820,12 (113)
Пані Чирва	7 листопада 2002 року (<i>Крюківський районний суд м. Кременчука</i>)	4 березня 2004 року (<i>Апеляційний суд Полтавської області</i>)	7621,20 (1 050)
Пані Кріль	24 грудня 2002 року (<i>Місцевий суд Шевченківського району м. Львова</i>)	—	2974,36 (410)
П. Токар	2 серпня 2002 року (<i>Зарічний районний суд м. Суми</i>)	—	1748,36 (241)